

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інженерно-педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
Старопольська вища школа в Кельце (Польща)

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 10

УДК: 37. 01 : 001

ISSN 2663-9718

Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи:
зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ–Львів–Бережани–
Кельце, 2022. Вип. 10. 187 с.

Головний редактор:

Колісник-Гуменюк Ю.І., доктор педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Редакційна колегія:

Кільдеров Д.Е., доктор педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Голіяд І.С., кандидат педагогічних наук, професор (м.Київ, Україна)

Литвин А.В., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Руденко Л.А., доктор педагогічних наук, професор (м. Львів, Україна)

Жибак М.М., доктор економічних наук, професор (м. Бережани, Україна)

Олійник П.В., доктор фармацевтичних наук, професор (м. Львів, Україна)

Гураль-Польрола Й., доктор гуманітарних наук (м. Кельце, Польща)

Копельчак М.П., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Чаплик В.В., кандидат медичних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук, доцент (м. Львів, Україна)

Гурська І.С., кандидат економічних наук, доцент (м. Бережани, Україна)

Технічна верстка:

Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук (м. Львів, Україна)

Переклад англійською мовою:

Гуменюк В.В., Дубовик О.В. (м. Львів, Україна)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівники закладів вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022

© ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», 2022

© Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022

© ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», 2022

© Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach, 2022

© Автори статей, 2022

ЗМІСТ *** CONTENTS

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ PEDAGOGIC SCIENCES		
<i>Руденко Лариса Литвин Андрій Rudenko Larysa Lytvyn Andriy</i>	Підготовка фахівців соціального захисту в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання Social protection specialists' training at higher education institutions under specific study conditions	7
<i>Сліпчишин Лідія Slipchyshyn Lidiia</i>	Дуальна освіта як інструмент підвищення якості викладання фахових дисциплін Dual education as a tool of improving the quality of teaching professional disciplines	12
<i>Колісник-Гуменюк Юлія Kolisnyk-Humeniuk Yuliia</i>	Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх педагогів профільного і професійного навчання Substantiation of organizational and pedagogical conditions for the formation of professional and pedagogical competence of future teachers of specialized and professional training	19
<i>Голяд Ірина Тропіна Марія Holiad Iryna Tropina Mariia</i>	Тенденції та інновації професійної освіти в умовах сучасних трансформаційних процесів Trends and innovations of vocational education in conditions of modern transformation processes	23
<i>Копельчак Михайло Кубська Лариса Kopelchak Mykhaylo Kubska Larysa</i>	Ефективний маркетинг надання освітніх послуг в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру Effective marketing of provisional educational services in the conditions of educational-scientific-production cluster	30
<i>Якимович Тетяна Yakymovych Tetyana</i>	Фемінологічний підхід у дослідженні педагогічних здібностей Femenological approach in the study of pedagogical abilities	37
<i>Криницька Л.Я. Дубницька О.М. Krynyska L.Ya. Dubnytska O.M.</i>	Особистісноорієнтований та кластерний підходи до організації професійного навчання незайнятого населення Personal-oriented and cluster approaches to the organization of professional training of the unemployed population	43
<i>Дубовик Оксана Dubovuk Oksana</i>	Роль і місце університетів у сучасному світі Role and place of universities in the modern world	52
<i>Макарченкова Александра Makarchenkova Aleksandra</i>	Развитие эстетического восприятия у детей младшего школьного возраста с интеллектуальной недостаточностью посредством изобразительного искусства Development of aesthetic perception in children of primary school age with intellectual disability through visual arts	56

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 377.3:37.013

Лариса Руденко,
доктор педагогічних наук, професор
Андрій Литвин,
доктор педагогічних наук, професор

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Анотація. Професійна діяльність фахівців соціального захисту в умовах воєнного стану визначається спрямованістю на оптимальну реалізацію внутрішнього потенціалу людини у всіх сферах її життєдіяльності. Але далеко не всі фахівці цього профілю, зокрема психологи здатні на належному рівні реалізувати свої функції в кризовому суспільстві, що, відображається на його духовному стані й економічному розвитку. Зважаючи на це, одним із провідних завдань закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання є оптимізація професійної підготовки майбутніх фахівців соціального захисту, до яких належать психологи. У статті окреслено основні проблеми підготовки майбутніх психологів у вітчизняних ЗВО, запропоновані деякі напрями їх розв'язання.

Ключові слова: заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання; фахівці соціального захисту; психолог; професійна підготовка.

Larysa Rudenko,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Andriy Lytvyn,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

SOCIAL PROTECTION SPECIALISTS' TRAINING AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER SPECIFIC STUDY CONDITIONS

Abstract: The professional activity of social protection specialists under martial law is determined by the focus on the optimal realization of of a person's internal potential in all areas of their life. But not all specialists in this field, in particular psychologists, are able to carry out their functions at the proper level in a crisis society, which affects their spiritual state and economic development. In view of this, one of the leading tasks of higher education institutions under specific learning conditions is to optimize the training of future social protection specialists, in particular psychologists. The article outlines the main problems of training future psychologists at domestic higher schools, and suggests the ways to solve them.

Key words: higher education institutions under specific learning conditions; social protection specialists; psychological education; professional training.

Професійну підготовку майбутніх фахівців соціального захисту, зокрема майбутніх психологів, у закладах вищої освіти (ЗВО) із специфічними умовами навчання потрібно здійснювати в інноваційному освітньому середовищі, зорієнтованому на запити суспільства й особистості. Особливого значення це набуває в умовах воєнного стану, який зараз оголошено в Україні. У цьому

контексті сучасним психологам потрібно володіти знаннями не лише вузької професійної сфери, своєї спеціалізації, бути прихильником однієї, навіть найпродуктивнішої, концепції. Освітній процес важливо орієнтувати на формування професійного світогляду, яке відбувається протягом усієї професійної діяльності. Постійне систематичне вивчення психологічної теорії та практики, засвоєння нових методів, прийомів і засобів роботи, особливо в кризових ситуаціях, потрібні для розвитку і вдосконалення фахових компетентностей психологів, формування професійно важливих якостей особистості та вироблення стійкої професійної позиції [4, с. 65].

У наукових дослідженнях виокремлено основні психологічні особливості становлення професійної позиції майбутніх психологів: діяльнісний характер розвитку (професійна позиція розвивається під час навчально-професійної діяльності, сприяє активному опануванню знань, умінь і навичок для подальшої професійної діяльності); нерівномірний характер розвитку (спостерігаються латентні та кризові періоди, в яких можна виділити стадії з еволюційним і революційним плином); імовірнісний характер розвитку (за рівних умов, створюваних ЗВО, у студентів формуються різні типи професійної позиції: частина студентів після закінчення закладу освіти планують працювати за фахом, інші надають перевагу професіям, не пов'язаним зі спеціальністю, за якою навчалися); індивідуальний характер розвитку (професійна позиція зумовлена особливостями особистості, в тому числі їх відповідністю вимогам професії, та залежить від мотивації навчально-професійної діяльності, професійних цінностей і смислів, активізації механізмів розвитку професійної позиції). Найважливішою здатністю, яку має здобути майбутній фахівець соціального захисту у процесі навчання у ЗВО із специфічними умовами навчання вважаємо здатність до самоосвіти як фундаментального чинника впливу на його професійне становлення і подальше професійне вдосконалення.

Слід зазначити, що новації, які нині впроваджуються у психологічну освіту, зумовлені переходом ЗВО із специфічними умовами навчання на багаторівневу систему підготовки кадрів, утвердженням компетентнісного підходу у вищій школі, застосуванням європейської системи контролю якості освіти. На нашу думку, побудова сучасної вищої освіти на основі результативно-цільової моделі за допомогою проектування освітніх програм і формування у майбутніх фахівців соціального захисту комплексу загальних і професійних компетентностей веде до оптимізації процесу їхньої підготовки, за умови вибору ефективних методів і технологій навчання. Є всі підстави стверджувати: щоб бути сучасною та якісною, вища психологічна освіта має поєднувати практико орієнтованість із фундаментальною підготовкою здобувачів усіх рівнів.

Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО, в тому числі із специфічними умовами навчання, відображено у працях Г. Абрамової, Н. Ананьєвої, Н. Антонової, О. Бондаренка, В. Бондаря, О. Вавринів, І. Вачкова, Ю. Вінтюка, Ж. Вірної, І. Дубровіної, В. Іваннікова, З. Ковальчук, В. Кузовкіна, С. Максименка, А. Марголіса, О. Матвієнко, В. Панка, Н. Пов'якель, В. Рубцова, Р. Сірко, Н. Скоробогатової, В. Слободяника, О. Стельмах, Л. Темнової, Н. Чепелевої та ін. У їхніх публікаціях акцентується на потребі створення «новітньої стратегії» психологічної освіти, розробленні методологічних засад професійної підготовки фахівців соціального захисту з опорою на цілеспрямоване поєднання теоретичної, безпосередньої практичної, науково-дослідницької та експериментальної діяльності здобувачів освіти під час навчання у ЗВО. З огляду на викладене, перед вітчизняними закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання стоїть низка завдань, спрямованих на ефективну підготовку майбутніх психологів до роботи у кризових ситуаціях.

Відповідно до державного стандарту вищої освіти України зі спеціальності 053 «Психологія», об'єктом професійної діяльності випускника є: психічні явища, закономірності їх виникнення, функціонування та розвиток; поведінка, діяльність, учинки; взаємодія людей у малих і великих соціальних групах; психофізіологічні процеси і механізми, які лежать в основі різних форм психічної активності [7, с. 5]. Відповідно до сформованих компетентностей психолог у процесі розв'язання комплексних завдань в галузі освіти, охорони здоров'я, сфері соціальної допомоги населенню тощо виконує різні види професійної діяльності (діагностичну та корекційну, експертну та консультативну, навчально-виховну, науково-дослідницьку та культурно-освітню). Опираючись на це, можемо говорити про особливий режим, різноплановість і багатофункціональність роботи психолога, особливо в кризових ситуаціях, високий рівень психічної напруженості праці, зокрема в умовах воєнного стану, підвищену соціальну відповідальність за професійні помилки. Специфіка професійної діяльності психолога передбачає розуміння фахівцем цілей психологічної допомоги, володіння міцними професійними знаннями та вміннями, логічність і водночас креативність мислення, адекватність і точність сприйняття, особистісну та соціальну зрілість, комунікативну культуру, толерантність, терплячість, витримку та самовладання.

До професійно важливих якостей психолога належать: спостережливість, аналітично-конструктивний склад мислення та самостійність суджень, об'єктивність, соціальний інтелект, позитивна «Я-концепція», соціальна спрямованість, емпатія, комунікабельність, проникливість, незалежність,

креативність, рефлексивність, емоційна стабільність і стійкість до стресів, вміння адаптуватися до різних умов і чинників діяльності. Про належний рівень професійного розвитку свідчать також домінантність, відповідальність, цілеспрямованість, організаторські здібності – якості, що забезпечують продуктивну діяльність і самореалізацію психолога-практика [2].

Зважаючи на викладене, професійну підготовку майбутніх психологів потрібно орієнтувати не лише на опанування студентами сукупності спеціальних знань, умінь і навичок для якісного виконання фахової діяльності, а й переосмислення основних складових їхньої професійної компетентності [6, с. 23]. Отже, професійну підготовку фахівців соціального захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання розглядаємо як цілеспрямований процес формування у студентів-психологів передусім внутрішньої готовності до майбутньої трудової діяльності, одним із важливих аспектів якої є їхнє особистісне становлення, досягнення належного рівня професійної компетентності та професійної культури для забезпечення ефективного виконання своїх функцій, зокрема у кризових ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Такі умови праці потребують від фахівця-психолога напруженої уваги, оперативності сприйняття ситуації й адекватної реакції, комунікабельності та інших рис, необхідних для надання кваліфікованої допомоги тим, хто її потребує [1, с. 100]. Для студентів це має слугувати вектором саморозвитку і має бути відображене в змісті професійної підготовки в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання.

Вітчизняний психолог В. Панок, наголошуючи на значущості професійної підготовки психологів у ЗВО, пропонує трирівневу структуру набуття професійних психологічних знань: I рівень – теоретико-експериментальна підготовка, яка здійснюється традиційними методами та полягає у вивченні класичних психологічних дисциплін; II рівень – практична психологія, що передбачає опанування теоретичних засад практичної психології та здійснюється, переважно, шляхом залучення студентів до активних форм навчальної роботи; III рівень – оволодіння практичними психологічними технологіями, методиками і методами формування навичок роботи з клієнтами (чи групами), що реалізується у практичній роботі. Як зазначає автор, оволодіння цими рівнями сприяє формуванню у майбутніх психологів професійного світогляду [5, с. 217].

Опираючись на це, окреслимо деякі суттєві напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців соціального захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання:

- усвідомлення психологами-практиками та викладачами необхідності впровадження психотехнічного підходу і його положень в освітній процес;
- упровадження ефективних моделей професійно-особистісної підготовки майбутніх психологів, удосконалення наявних і розроблення нових підходів;
- обов'язкове передбачення в підготовці фахівців соціального захисту набуття компетентностей за трьома напрямками (науково-дослідницької діяльності в галузі практичної психології, безпосередньо практичної діяльності та викладання практико орієнтованих дисциплін);
- вдосконалення професійно-педагогічних умінь, навичок і особистісних якостей викладачів, зайнятих у підготовці психологів;
- розроблення та вдосконалення дієвих методів впливу, а також новітнього дослідницького інструментарію ефективності методів консультування і психотерапії [3, с. 113–114], спрямованих на роботу з людьми у кризових ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Підсумовуючи, зазначимо, що специфіка діяльності фахівців соціального захисту визначається контактуванням із внутрішнім світом іншої людини під час професійної взаємодії. Відповідно, специфіка їхньої підготовки у ЗВО із специфічними умовами навчання може бути виявлена на основі особливостей професійної діяльності та вимог суспільства до майбутніх фахівців цього профілю, їхньої здатності надавати ефективну психологічну допомогу людям у кризових ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Для успішного розв'язання освітніх завдань ЗВО із специфічними умовами навчання під час організації процесу професійної підготовки фахівців соціального захисту мають опиратися на: діяльнісний принцип опанування професії, що дає змогу оптимально структурувати навчання на основі єдності психологічної теорії і практики та забезпечує надійні засади всіх видів роботи фахівця; психологічне вивчення людини, відповідно до якого відбувається осягнення основ зростання і розвитку її особистості протягом усього життя і трудової діяльності; невинне підвищення соціальної значущості та затребуваності майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти; обов'язкове включення в освітню діяльність ЗВО завдання особистісного зростання майбутніх фахівців-психологів; положення системного підходу щодо пізнання психічної реальності, який сприяє адекватній постановці проблем і навчальних завдань, орієнтує освітній процес на розкриття цілісного образу людини та її особистісного потенціалу. Таким чином, професійна підготовка майбутніх фахівців соціального захисту має орієнтуватися не лише на формування теоретико-методологічного мислення, а й внутрішньої готовності,

спрямованої на вдосконалення та активний саморозвиток особистості у професійній діяльності.

Отже, професійну підготовку майбутніх фахівців соціального захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання, на наш погляд, потрібно здійснювати за двома напрямками: 1) організація навчально-професійної діяльності (ефективне засвоєння психологічних дисциплін, вироблення навичок самостійної навчальної роботи, успішне проходження практики за всіма видами професійної діяльності); 2) формування особистості самого фахівця, визначення його професійної позиції.

Список використаних джерел

1. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика: учеб. пособие для студентов ст. курсов психол. фак. и отд.-ний ун-тов. Киев: Укртехпрес, 1997. 216 с.
2. Колесніченко О. С., Серета Ю. І. Структурно-функціональна модель професійної підготовки психолога МНС України. *Проблеми екстремальної і кризисної психології* : сб. науч. тр. Харьков : НУЦЗ України, 2012. С. 75–82.
3. Кузовкин В. В., Скоробогатова Н. А. Особенности модернизации системы образования психологов-практиков. *Психология и психотехника*. 2012. № 9(48). С. 104–115.
4. Литвин А. В., Руденко Л. А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки: збірник наук. праць* / гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький: ЛА НАУ, 2021. Вип. 9. С. 63–74..
5. Матвієнко О. В., Затворнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 1. Т. 1. 2014. С. 215–220.
6. Панок В. Реформування змісту, форм і методів підготовки практикуючих психологів як нагальна вимога суспільної практики. *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. 2002. Вип. 4. С. 18–28.
7. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» : наказ Міністерства освіти і науки від 24.04.2019 р. № 564. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf> (дата звернення: 15.07.2019).

УДК 378.147.091.33-027.22

Сліпчишин Лідія

д.пед.н., старший дослідник, доцент

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Висвітлено досвід викладання фахових дисциплін в умовах дуальної форми навчання. Виокремлено основні проблеми і чинники впливу на якість професійної підготовки випускників вищої школи в Україні. Встановлено, що викладання фахових дисциплін в умовах дуальної форми навчання є важливим важелем впливу на якість професійної підготовки.